



Прилуцький С. В.,
доктор юридичних наук, професор кафедри
правосуддя юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0002–5019–6975



Савчук І. І.,
студентка 4 курсу ОР «Бакалавр»
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0003–3847–7077

УДК 343.163

ПРОБЛЕМА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ПРОКУРОРОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. Комплексне реформування кримінального процесу в Україні на сьогодні обов'язково включає в себе виявлення та вдосконалення механізмів протидії зловживанню правом з боку прокурора, тобто такої форми реалізації прав прокурора, котра перешкоджає нормальній процесуальній діяльності учасників кримінального процесу (з прямим або непрямим умислом), що веде до істотного ускладнення реалізації їх законних прав та інтересів, необґрунтованого ускладнення (затягування) процесу, а також перешкоджання законній діяльності суду, захисника та інших учасників кримінального процесу законними прийомами і способами, однак такими, які призводять до порушення цілісності та порядку процесу.

Метою статті є комплексний аналіз проблеми зловживання правом прокурором у кримінальному процесі, виявлення основних проявів таких зловживань, а також розроблення пропозицій та рекомендацій щодо їх усунення.

Вивчення проблематики зловживання правом прокурором є актуальним з огляду на поширення процесуальних зловживань на практиці, що зумовлює потребу у боротьбі з такими негативними проявами. Крім того, на цей час у кримінально-процесуальному законодавстві відсутні загальновизнані та закріплені критерії зловживання правом, що створює труднощі при застосуванні до суб'єкта заходів процесуального примусу.

У роботі розглянуто й проаналізовано наукові підходи щодо сутності поняття «зловживання правом» з метою його всебічного дослідження. В результаті аналізу різних позицій

учених визначено найбільш загальну дефініцію поняття «зловживання правом», що враховує основні його аспекти.

Проаналізовано основні прояви та форми зловживання правом стороною обвинувачення, зокрема, несвоєчасне подання обвинувального акта до суду; надання необхідних письмових вказівок органам, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, із великими затримками, недотримання строків при прийнятті процесуальних рішень та інші. Охарактеризовано проблемні моменти окремих форм зловживання правом прокурором.

У результаті проведеного дослідження запропоновано способи протидії зловживанню правом прокурором в кримінальному процесі. Серед інших виокремлюються наступні шляхи протидії такому зловживанню: внесення змін до чинного законодавства, розширення сфери судового контролю; скасування рішень, у яких виявлено зловживання правом; поновлення порушених у результаті такого зловживання прав суб'єктів.

Ключові слова: зловживання правом, правопорушення, прокурор, кримінальний процес.

Постановка проблеми. Проблема зловживання правом характеризується універсальністю, оскільки під час прийняття законодавцем будь-якої процесуальної норми таку норму слід оцінювати на предмет того, чи може адресат такої норми неналежним чином використовувати повноваження, надані цією нормою, з урахуванням можливості зловживання процесуальними правами.

Питання зловживання правом у науці кримінального судочинства на цей час ще не достатньо вивчені, хоча деякі напрацювання вже є. Так, проблеми зловживання правом у кримінальному процесі досліджували як українські вчені, зокрема О. Андрушко, О. Верхогляд, Д. Іванюк, О. Капліна, О. Керевич, Л. Удалова, О. Хабло, М. Хміль та ін., так і науковці інших країн, зокрема О. Баєв, О. Даровських, Н. Дурново, С. Зайцева, С. Ольков, К. Рябцева та ін. Слід відзначити також праці, присвячені вивченню питань зловживання правом, авторами яких є деякі вчені двадцятого століття, а саме: М. Агарков, С. Братусь, В. Грибанов, М. Малейн, О. Лейст та ін.

Метою статті є комплексний аналіз проблеми зловживання правом прокурором у кримінальному процесі та виокремлення основних способів протидії такому зловживанню.

Для окресленої проблематики необхідно з'ясувати наявні підходи до розуміння суті проблеми зловживання правом. Так, в історичному аспекті це питання сягає часів римського права. З цим поняттям тісно пов'язане поняття «шикана». Шикана (*abus de droit*, *Chikane*, *Rechtsmissbrauch*) – здійснення свого права з винятковою метою – заподіяти шкоду іншій особі. Одним із найтипівіших та історично давніх випадків такого роду був випадок, а саме на зло сусіду: я будую на межі своєї ділянки високу стіну з єдиною метою – позбавити світла у вікні вашого будинку¹. З аналізу наукових публікацій² випливає, що зловживання правом розглядалося ще римськими юристами як реалізація суб'єктивного права не заради задоволення законних інтересів уповноваженої особи, а винятково для заподіяння шкоди зобов'язаній особі. Така форма реалізації права визнавалась не лише недобросовісною, а й злісною. Здебільшого таке зловживання розглядалося казуїстично у сфері розподілу матеріальних благ, тобто приватної сфери регулювання, а не публічної. Хоча на протидію зловживанням процесуальними правами у римському праві застосовувалися як превентивні заходи – *index* (надання гарантій від затягування процесу) і присяга, так і каральні – штрафи.

О. Я. Рогач стверджує, що хоча сам термін «зловживання правом»

¹ О. Микласевич, 'Категорія «зловживання правом»: поняття та форми' (2010) 2 *Юридичний журнал* <<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3476>> дата звернення 09.04.2019.

² В. Резнікова, 'Зловживання правом: поняття та ознаки' (2013) 1(45) *Університетські наукові записки* 23.

у джерелах римського права відсутній і недостатньо розроблений, але саме римське право є першоджерелом формування принципу недопустимості зловживання правом¹. Ним же досить детально досліджені історичні питання становлення правового інституту зловживання правом і в давньоруському праві, праві зарубіжних країн англосаксонської та мусульманської систем права тощо. Слід відмітити, що широкого дослідження проблеми зловживання правом набули в цивілістичній науці та в загальній теорії права в другій половині минулого століття, дещо менше в інших галузевих юридичних науках.

Сьогодні в правовій теорії зловживання правом досі немає єдиного підходу до розуміння суті проблеми зловживання правом ні на загальнотеоретичному рівні, ні в практичній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одні вважають, що зловживання правом необхідно досліджувати в контексті меж здійснення права (В. П. Грибанов, І. Д. Іванюк). На їх думку, зловживання правом полягає в діяльності, яка здійснюється на підставі наявних процесуальних прав, проте з виходом за межі здійснення таких прав².

Інша група вчених проблему зловживання правом характеризує крізь призму призначення прав (О. О. Малиновський, М. М. Хміль, О. Ю. Хабло). На думку представників цього підходу, зловживання правом – це реалізація суб'єктивного права всупереч його призначенню з незаконною заінтересованістю³.

Наступна група науковців стверджує, що зловживання правом необхідно розглядати в контексті дослідження

проблеми легальної видимості в праві (С. Г. Зайцева, О. В. Капліна), акцентуючи, що такі дії, на перший погляд, формально не суперечать об'єктивному праву⁴. З функціонального погляду такі дії є не що інше, як імітація. Фактично механізм зловживання правом полягає в тому, що особа, яка бажає мати певний юридичний результат (наприклад, відкласти судове засідання, добитися зупинення провадження у справі тощо), вчиняє процесуальні дії (бездіяльність), зовні «схожі» на ті юридичні факти, з якими пов'язується настання необхідного результату. Однак такі дії мають повністю штучний характер, подібно тому, як удавана угода у цивільному праві вчиняється лише для цілей прикриття іншої угоди.

Існує також позиція, що зловживання правом є особливою формою правопорушення⁵. Так, О. Андрушко стверджує, що зловживання правом у кримінальному процесі має увесь комплекс ознак правопорушення – протиправність, суспільна небезпека, винуватість, караність – і в законодавстві передбачено окремі теоретичні моделі зловживання правом, що слугує підставою для застосування юридичної відповідальності. На думку вченого, в іншому сенсі про зловживання правом вести мову недоцільно, оскільки інші аспекти не передбачають дієвих засобів їх виявлення, документування та протидії. Також О. Андрушко наголошує, що правовою категорією зловживання правом охоплюється, крім зловживання процесуальними (кримінальними процесуальними) правами, й зловживання повноваженнями (процесуальними, кримінальними процесуальними повноваженнями) та відповідними процесу-

¹ О Рогач, *Зловживання правом: теоретико-правове дослідження* (Ужгород, Ліра 2011) 111–112.

² І Іванюк, 'Юридична природа та ознаки поняття зловживання правом у кримінальному процесі: загальнотеоретичний аспект' (2010) *З Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ* 348–349.

³ Л Удалова, О Хабло, *Зловживання у сфері кримінального процесу: монографія* (Дакор, Київ 2010) 50.

⁴ О Капліна, 'Проблеми зловживання правом у кримінальному процесі' (2010) *З Вісник Національної академії правових наук України* 289.

⁵ А Юдин, 'Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве' (автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.15, Санкт-Петербургский государственный университет. 2009) 8

альними (кримінальними процесуальними) обов'язками¹.

Виклад основного матеріалу. Найчастіше із зловживанням правом учасниками процесу пов'язані різноманітні негативні явища, серед яких: перенесення проведення слідчих дій, затягування судового розслідування, відкладання судового розгляду, чим порушується право, визначене п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, у якій задекларовано, що кожна людина під час висунення проти неї будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку.

Варто зауважити, що внаслідок зловживання правом шкода завдається не лише учасникам кримінального провадження, а й правосуддю як інституту держави, адже такі дії породжують зневіру громадян у справедливість. О. М. Костенко зауважує, що зловживання правом «перешкоджає досягненню судової істини та прийняттю справедливого рішення, руйнуючи таким чином правосуддя, яке забезпечує порядок в країні. Від цього потерпає кожен, адже правосуддя в країні – це необхідна умова реалізації прав людини в суспільстві та його безпека»².

З урахуванням зазначених позицій та підходів зловживання правом можна визначити таким чином: це умисні дії учасників кримінального процесу, що виявляються у порушенні наданих їм процесуальних прав, обов'язків та повноважень, вчиняються всупереч їх призначенню та спрямовані на обмеження можливості реалізації чи порушення прав інших учасників кримінального процесу.

Оскільки на прокурора законом покладаються зобов'язання щодо підтри-

мання публічного обвинувачення в суді, а діяльність прокурора загалом спрямовується на швидке і цілковите розкриття злочину, виявлення винуватих у вчиненні правопорушення та забезпечення правильного й обґрунтованого застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний, то зловживання правом прокурором особливо суперечить принципам та завданням кримінального судочинства. Проте такі випадки зустрічаються доволі часто.

До типових зловживань на стадії досудового розслідування слід віднести значну поширеність різних форм порушення закону при застосуванні такого тимчасового запобіжного заходу, як затримання, включаючи випадки спотворення в протоколі затримання відомостей про момент фактичного позбавлення волі. В таких випадках має місце ухилення уповноважених осіб органів кримінального переслідування від оформлення затримання підозрюваного за чітко встановленими правилами кримінального процесуального законодавства.

Зазвичай при незаконному затриманні зустрічається цілий конгломерат зловживань. Досить поширене, зокрема, позбавлення затриманої особи права на негайне повідомлення про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Подекуди затримання підозрюваного супроводжується жорстким поведженням і навіть катуваннями для отримання зізнання у вчиненні кримінального правопорушення. Насильство, включаючи незаконне утримання, застосовується і до очевидців вчиненого, які згодом стають свідками у кримінальних провадженнях³.

¹ А Андрушко, 'Зловживання правом в кримінальному судочинстві як підстава юридичної відповідальності' (2017) 1 *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України Юридичні науки* <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrpcum_2017_1_6> дата звернення 09.04.2019

² А Костенко, 'Превращение закона в «дышло» – путь к правовому хаосу'. <<http://www.pravda.com.ua/articles/2011/08/10/6477909>> дата звернення 09.04.2019.

³ О Керевич, 'Окремі зловживання органами, які здійснюють кримінальний процес' (2015) 2(27) *Часопис Академії адвокатури України*, т. 8. 52

Останнім часом досить поширеними також стали випадки зловживання правом слідчими при реалізації їх дискреційних повноважень, передбачених положеннями Інструкції «Про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду» від 27.08.2010. Так, за загальним правилом предмети та документи, які мають ознаки, передбачені ст. 98 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), є речовими доказами і вилучаються в особи на цій підставі¹, остаточно питання про речові докази вирішується при закритті кримінального провадження та при винесенні судом вироку. Разом із тим КПК України у пункті 2 ч. 6 ст. 100 встановлює положення, відповідно до якого закріплюється можливість передачі речових доказів за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду для реалізації, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження. Водночас Інструкцією від 27.08.2010² суттєво розширено підстави реалізації речових доказів до винесення судом вироку або набрання законної сили постановою про закриття кримінального провадження³.

Констатуючи застарілість модного одягу та взуття, моделей мобільних телефонів, комп'ютерів та інших гаджетів, посилюючись на неможливість зберігання великих партій товару, офісної техніки та приладдя, прокурор може звертатися до слідчого судді із клопотанням про передання зазначених товарів для реалізації, внаслідок чого товари продаються з великою різницею в ціні акредитованими компаніями.

Крім того, у процесуальній діяльності прокурорів часто простежуються випадки, коли ці учасники процесу у процесуальних документах (обвинувальному вирокі, різноманітних клопотаннях тощо) застосовують таке тлумачення, яке здатне посилити позицію сторони обвинувачення (у тому числі і розширене тлумачення), а також обмежувальне тлумачення тих положень, які охороняють права та інтереси сторони захисту.

Зловживання правом з боку прокурора може проявлятися і в несвоечасності подання обвинувального акта до суду; наданні необхідних письмових вказівок органам, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, із великими затримками; невиправданому зволіканні із початком досудового розслідування; недотриманні строків при прийнятті процесуальних рішень.

У контексті аналізу норм КПК України щодо зловживання правом прокурором можна стверджувати, що законодавець до негативних наслідків зловживання правом відносить затягування розслідування чи судового розгляду кримінального провадження, наприклад, унаслідок безпідставного заявлення відводу (ч. 4 ст. 81 КПК України).

Крім того, до негативних наслідків, які спричиняються внаслідок зловживання правом прокурором, слід віднести створення ситуації, в якій слідчий, суд чи сторона захисту зобов'язані виконувати кореспондуючі їм обов'язки, які завідомо для прокурора є недоцільними чи безперспективними. Такі ситуації пов'язані із задоволенням клопотань про допит свідка, якому нічого не відомо про

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> дата звернення 09.04.2019

² Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду (нова редакція): затв. наказом Генеральної прокуратури України, М-ва внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Служби безпеки України, Верховного Суду України, Державної судової адміністрації України від 27.08.2010 № 51/401/649/471/23/125 <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10>> дата звернення 09.04.2019.

³ О. Верховляд, 'Особливості правового регулювання порядку вирішення питання про речові докази у кримінальному судочинстві' (2009) 3 *Вісник Академії правових наук України* 262

фактичні обставини справи, залучення експерта для проведення повторної експертизи при повній впевненості в правильності попередньої.

У судовій практиці можна віднайти випадки посилення сторони захисту на зловживання прокурором своїми правами. Проте суд далеко не завжди підтверджує наявність таких зловживань.

Так, Закарпатський апеляційний суд ухвалою від 21.03.2019 у справі № 299/1729/18 задовольнив апеляційну скаргу прокурора на ухвалу Виноградівського районного суду від 04.02.2019, якою обвинувальний акт у кримінальному провадженні за ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 366 КК України повернутий прокурору.

У запереченнях на апеляційну скаргу обвинувачений зазначав, що вказаний обвинувальний акт суд вже повертав прокурору з підстав невідповідності нормам КПК України та прокуратурі Закарпатської області знадобилося більше двох місяців для виправлення недоліків і направлення до суду аналогічного за змістом попередньому обвинувального акту, що свідчить про зловживання процесуальними правами. Також обвинувачений уважав, що органами досудового розслідування порушено строки, передбачені п. 2 ч. 2 ст. 219 КПК України щодо закінчення досудового розслідування, а обвинувальний акт щодо нього, прийнятий та пред'явлений до суду поза межами строку досудового розслідування, і право на прийняття такого обвинувального акту у сторони обвинувачення було відсутнє¹.

Однак такі обґрунтування обвинуваченим своєї позиції не вплинули на прийняття судом рішення про задоволення апеляційної скарги прокурора.

Соціальна шкідливість такого феномену, як зловживання правом, дає підстави для пошуку способів його протидії.

У цьому контексті заслуговує на увагу позиція С.Г. Зайцевої, яка запропонувала таку систему способів протидії зловживанню правом: підвищення якості нормативно-правових актів та рівня обізнаності осіб, що володіють правом здійснювати юридично значимі дії; самозахист права; здійснення кваліфікованого захисту порушеного права або охоронюваного законом інтересу в суді².

Окремо необхідно зосередити увагу на введенні в КПК України поняття «зловживання правом», що дозволить створити нормативну основу для забезпечення дотримання вимог ст. 2 КПК України. Не менш важливим є закріплення в законі принципу «недопустимості зловживання наданими кримінально-процесуальним законом правами», або «добросовісного здійснення процесуальних прав».

У випадку нормативного закріплення заборони зловживання правом вбачається необхідним доповнення КПК України нормою такого змісту: «Не допускається зловживання правом у вигляді дій (бездіяльності), спрямованих на невиконання (неналежне виконання) вимог законодавства винятково з наміром заподіяти шкоду встановленому правопорядку або створити перешкоду в реалізації прав будь-якому іншому учаснику відносин, регульованих законодавством. Факт зловживання правом підлягає встановленню в судовому порядку»³.

Варто зауважити, що навіть у рамках сучасної судової реформи КПК України, на відміну від Господарського, Цивільного процесуальних кодексів та Кодексу адміністративного судочинства, не був доповнений принципом неприпустимості зловживання процесуальними правами. Тобто тоді, як в ГПК, ЦПК та КАС прописується перелік дій, які залежно від обставин суд може визнати зловживан-

¹ Справа № 299/1729/18: рішення Закарпатського апеляційного суду від 21.03.2019 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80642206>> дата звернення 09.04.2019.

² С. Зайцева, 'Злоупотребление правом как правовая категория: вопросы теории и практики' (автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01, Академия МВД России, Волгоград 2003) 23.

³ О Керевич, 'Окремі зловживання органами, які здійснюють кримінальний процес' (2015) 2(27) *Часопис Академії адвокатури України*, т. 8. 54

ням процесуальними правами (ч. 2 ст. 43 Господарського процесуального кодексу, ч. 2 ст. 44 Цивільного процесуального кодексу, ч. 2 ст. 45 Кодексу адміністративного судочинства), а також вказано, що зловживанням процесуальними правами є дії, які суперечать завданню господарського (цивільного, адміністративного) судочинства, тобто направлені не на справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів, метою якого є ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави, КПК України не містить подібних положень.

З огляду на випадки зловживання правом прокурор вбачає за необхідне проводити оцінювання способів здійснення прокурором своїх повноважень, ураховуючи при цьому послідовність та своєчасність здійснення процесуальних дій, передбачених законодавством. Окрему увагу слід приділяти періодам бездіяльності прокурора, водночас з'ясовуючи причини такої неактивності сторони обвинувачення у кожному конкретному провадженні. Доцільно було б також проводити систематичний аналіз діяльності прокурора на предмет, зокрема, своєчасності повідомлення особи про підозру, обґрунтованості та правомірності скасування постанов слідчих.

Уникненню затягування кримінального провадження та підвищенню кількості розкритих справ сприятиме також оцінка своєчасності доручень прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам.

Крім того, не можна залишати поза увагою питання обґрунтованості закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за ініціативою (рішенням) прокурора. Разом із тим важливо встановлювати випадки прийняття прокурором процесуальних рішень із великими інтервалами чи зволікання з прийняттям процесуальних рішень. Оцінюватись

має також характер, результативність та ефективність дій прокурора, спрямованих на прискорення кримінального провадження.

Зважаючи на функції, які покладаються на прокуратуру, прокурор повинен забезпечувати повноту нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. Цю складову діяльності прокурора також слід піддавати оцінці.

Варто додати, що повнота та своєчасність вжиття прокурором заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів, спрямованих на недопущення недобросовісної поведінки учасників кримінального провадження, також зумовлює досягнення мети кримінального процесу.

Отже, проведення якісної, всебічної та комплексної оцінки діяльності прокурора на різних стадіях та в різних аспектах кримінального процесу дає змогу виявити та проаналізувати випадки зловживання правом прокурором, а також вжити заходів для запобігання та протидії таким зловживанням.

Висновки. Отже, у статті дається аналіз проблемних моментів, пов'язаних із зловживанням прокурором правом у кримінальному процесі.

Зловживання правом у кримінальному процесі – це умисні дії учасників кримінального процесу, що виявляються у порушенні наданих їм процесуальних прав, обов'язків та повноважень, вчиняються всупереч їх призначенню та спрямовані на обмеження можливості реалізації чи порушення прав інших учасників кримінального процесу.

Зловживання правом прокурором спостерігається як на стадії досудового розслідування, так і під час судового розгляду справи.

Загалом, будь-які зловживання та системні недоліки у сфері кримінального правосуддя завдають найбільшої шкоди основним правам і свободам людини, гарантованим національним

та міжнародним правом. На нашу думку, запобігти зловживанню прокурором процесуальними правами, обмежити таке зловживання можуть: удосконалення процесуального закону; уніфікація тлумачення тих норм права, смисл яких значною мірою залежить від розсуду суб'єкта правотлумачення та правозастосування; введення заходів щодо забезпечення однаковості судової і слідчої практики; розширення сфери судового контролю; скасування рішень, у яких виявлено зловживання правом; поновлення порушених у результаті такого зловживання прав суб'єктів.

Звісно ж украй необхідним, тим більше в рамках сучасної судової реформи, є введення в КПК України поняття «зловживання правом», що дозволить створи-

ти нормативну основу для забезпечення дотримання вимог ст. 2 КПК України, а також закріплення принципу заборони зловживання правом.

Перспективи подальших розвідок у напрямі дослідження проблем зловживання правом прокурором полягають у конкретизації основних форм такого зловживання, окресленні чітких повноважень суду та інших органів щодо притягнення до відповідальності осіб, які зловживають правом у кримінальному процесі, визначенні особливостей та недоліків нормативно-правового регулювання повноважень прокурора, що створює можливості для зловживання правом прокурором, формуванні механізмів протидії таким зловживанням.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Instrukciya pro poryadok vyluchennya, obliku, zberigannya ta peredachi rechovyx dokaziv u kryminalnyx spravax, cinnostej ta inshogo majna organamy diznannya, dosudovogo slidstva i sudu (nova redakciya): zatv. nakazom Generalnoyi prokuratury Ukrayiny, M-va vnutrishnix sprav Ukrayiny, Derzhavnoyi podatkovoyi administraciyi Ukrayiny, Sluzhby Bezpeky Ukrayiny, Verxovnogo Sudu Ukrayiny, Derzhavnoyi sudovoyi administraciyi Ukrayiny vid 27.08.2010 roku № 51/401/649/471/23/125 <URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0051900-10>> data zvernennya 09.04.2019 (in Ukrainian).

2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine]: zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>> data zvernennia 09.02.2019 (in Ukrainian).

CASES

3. Sprava № 299/1729/18: rishennya Zakarpatskogo apelyacijnogo sudu vid 21.03.2019 [The decree of the Court of Appeal] <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80642206>> data zvernennya 09.04.2019 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

4. Andrushko O V, 'Zlovzhyvannya pravom v kryminalnomu sudochynstvi yak pidstava yurydychnoyi vidpovidalnosti' [Abuse of the right in criminal proceedings as the basis of legal liability] (2017) 1 Visnyk Nacionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny Yurydychni nauky 39–55 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_1_6> data zvernennya 09.04.2019 (in Ukrainian).

5. Ivanyuk I D, 'Yurydychna pryroda ta oznaky ponyattya zlovzhyvannya pravom u kryminalnomu procesi: zagalnoteoretychnyj aspekt' [Legal nature and features of the concept of abuse of the right in criminal proceedings: the general theoretical aspect] (2010) 3 Naukovyj visnyk Lvivskogo derzhavnogo universytetu vnutrishnix sprav (in Ukrainian) 340–349.

6. Kaplina O V, 'Problemy zlovzhyvannya pravom u kryminalnomu procesi' [Problems of abuse of the law in the criminal process] (2010) 3 Visnyk Nacionalnoyi akademiyi pravovyx nauk Ukrayiny (in Ukrainian) 286–295.

7. Kerevych O V, 'Okremi zlovzhyvannya organamy, yaki zdijshnyuyut kryminalnyj proces' [Separate abuses of the bodies that carry out the criminal process] (2015) 2(27) Chasopys Akademiyi advokatury Ukrayiny, t 8 (in Ukrainian) 49–54.

8. Kostenko A N, 'Prevrashhenye zakona v «dbyshlo» – put' k pravovomu kaosuu' [The transformation of the law into «dbyshlo» is the path to legal chaos] <<http://www.pravda.com.ua/articles/2011/08/10/6477909>> data zvernennya 09.04.2019 (in Russian).
9. Myklasevych O M, 'Kategoriya «zlovzhyvannya pravom»: ponyattya ta formy' [Category «abuse of the right»: the concept and form] (2010) 2 Yurydychnyjzhurnal 30–33 <<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3476>> data zvernennya 09.04.2019 (in Ukrainian).
10. Ryznikova V V, 'Zlovzhyvannya pravom: ponyattya ta oznaky' [Abuse of law: concepts and attributes] (2013) 1(45) Universytetski naukovy zapysky (in Ukrainian) 23–25.
11. Verxoglyad O V, 'Osobly'vosti pravovogo reguluvannya poryadku vy'rishennya py'tannya pro rechovi dokazy' u kry'minal'nomu sudochy'nstvi' [Features of the legal regulation of the procedure for resolving the issue of evidence in criminal proceedings] (2009) 3 Visnyk Akademiyyi pravovykh nauk Ukrayiny (in Ukrainian) 258–267.

DISSERTATION AUTHOR'S ABSTRACT

12. Yudyn A V, 'Zloupotreblenye processualnyimi pravami v grazhdanskom sudoproizvodstve' [Abuse of procedural rights in civil proceedings] (avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.15, Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy unyversytet. 2009) (in Russian) 537.
13. Zajceva S G, 'Zloupotreblenye pravom kak pravovaya kategoriya: voprosy teoryi i praktyky' [Abuse of law as a legal category: questions of theory and practice] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: specz. 12.00.01, Akademya MVD Rossyy, Volgograd 2003) (in Russian) 198.

AUTHORED BOOKS

14. Rogach O Ya, 'Zlovzhyvannya pravom: teoretyko-pravove doslidzhennya' [Abuse of law: theoretical and legal research] (monografiya, Lira, Uzhgorod 2011) (in Ukrainian) 368.
15. Udalova L D, 'Hablo O Yu, Zlovzhyvannya u sferi kryminalnogo procesu' [Abuse in the criminal process] (monografiya Dakor, Kyiv 2010) (in Ukrainian) 176.

Prylutskyi S.

Doctor of Laws

Professor of Justice Department

Faculty of Law

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Savchuk I.

4-year student of Bachelor's level of education

Faculty of Law

Taras Shevchenko National University of Kyiv

The problem of abuse of law by the prosecutor in the criminal proceeding.

Comprehensive reform of the criminal process in Ukraine today necessarily involves identifying and improving the mechanisms of counteracting abuse of law by the prosecutor, which is a form of realization of the prosecutor's rights, which impedes the normal procedural activity of the participants in the criminal process (with direct or indirect intention) leading to the significant difficulties in the realization of their legitimate rights and interests, the unjustified complication (delay) of the process, as well as to the obstruction of the lawful activity of the court, the defense counsel, other participants in the criminal process by lawful methods, but which, however, violate the integrity and order of the process.

The purpose of this article is to provide a comprehensive analysis of the problem of abuse of law by the prosecutor in the criminal process, identification the main manifestations of such abuses, as well as development of the proposals and recommendations for the elimination of abovementioned.

The study of the problem of abuse of law by the prosecutor is actual in view of the spread of procedural abuses in practice, which determines the need to combat such negative manifestations. In addition, current criminal procedure law does not contain generally accepted and established

criteria for abuse of law, which results in difficulties in applying procedural enforcement measures to the person.

The author considers and analyzes scientific approaches to the concept of «abuse of law» for the purpose of its comprehensive study. As a result of the analysis of the various scientists' positions, the most general definition of the concept of «abuse of the law» was determined. Such definition takes into account the main aspects of such concept.

The author analyzes the main manifestations and forms of abuse of law by the prosecution, in particular, the late submission of the indictment to court; providing with serious delays the necessary written instructions to the authorities conducting operational search activities, inquiries and pre-trial investigation, non-observance of the time limits when making procedural decisions, and others. The problematic moments of the separate forms of abuse of law by the prosecutor are characterized.

As a result of the study, author proposes the ways of counteracting abuse of law by the prosecutor in the criminal process. Among others, the following ways of counteracting abuse of law by the prosecutor are outlined: amendments to the current legislation, expansion of judicial control; canceling decisions in which abuse of law was detected; the renewal of rights, violated by such abuse.

Стаття надійшла до редакції журналу 02.03.2019